

УДК 351

Іванова Т.В.,

д. держ. упр., професор,
проректор з науково-педагогічної роботи,
Академії муніципального управління;

Фещенко О.В.,

аспірант, Академії муніципального управління

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ – ОЗНАКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Стаття присвячена проблемам освіти, адже Україна вступає в процес європейської інтеграції, яка дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави, в тому числі і на освіту.

Ключові слова: освіта, демократизація освіти, європейський освітній простір, інтеграція.

Іванова Т.В.,

д. гос. упр., професор,
проректор по научно-педагогической работе,
Академии муниципального управления;

Фещенко Е.В.,

аспирант, Академии муниципального управления

ДЕМОКРАТИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ - ПРИЗНАК ЕВРОПЕЙСКОЙ СИСТЕМЫ

Аннотация. Статья посвящена проблемам образования, ведь Украина вступает в процесс европейской интеграции, которая все заметнее влияет на все сферы жизни государства, в том числе и на образование.

Ключевые слова: образование, демократизация образования, европейское образовательное пространство, интеграция.

Ivanova T.V.,

Vice-president on scientific and
pedagogical work, Doctor of Sciences in Public
Administration, professor,
Academy municipal administration;

Feshenko E.V.,

graduate student,
Municipal Management Academy

DEMOCRATIZATION OF EDUCATION IN PUBLIC ADMINISTRATION - FLAG OF THE EUROPEAN

Annotation. This paper deals with the problems of education, because Ukraine enters the process of European integration, which is increasingly noticeable impact on all spheres of public life, including education.

Ukrainian desire to accede to the European Cultural Space acquisition system actualizes Ukraine signs European education system. One of these features is the democratization of education.

Implementation of Ukraine's European choice implies the need for democratic reforms in all areas of public life. The success of the democratic development of the country will depend on how these changes will occur in each field, and how they will affect every citizen, and how all members of society realize the principles and institutions of democracy.

The process of integration in the world today cover more and more areas of life. Education in general can not ignore, outside of European integration. In Ukraine, as in other countries, education identified as one of the leading sectors of society. At the present stage of Ukraine's education system is in a reorganization and finding their place in the new legal democratic society of our country and the world educational space. Before the education system there is the need to find new and modernization of existing approaches to the educational process.

Democracy and education are vital components of any society. The democratization of education - one of the key provisions of the new time. This industry solve many problems facing Ukrainian society. It is a long and painful process of transformation in order to normalize relations between society, government and educational institutions, among all ranks and leadership of teachers, between teachers and pupils and students, between students and by students.

The development of democracy in education is not only caused by the need to integrate it into the educational space, the general trend of democratization of public life in Ukraine and abroad, but also an important factor that ensures this integration. Therefore, integration and democratization of education serve as important factors as modern tools of education in Ukraine. Both of these factors are interdependent, lean, and provide complementary to each other. There is no doubt that the integration of Ukraine into the international education space and the democratization of its internal and external activities, will raise the level of education Ukraine at the turn of the modern international standards, to create conditions for the development of the individual and thus ensure the progressive advancement, focused and confident Ukraine joining the ranks developed countries in Europe and the world.

Keywords: education, democratization of education, European educational space integration.

Постановка проблеми. Прагнення української держави інтегруватися в європейський культурно-освітній простір актуалізує набуття системою освіти України ознак європейської системи. Однією з таких ознак є демократизація освіти.

Незважаючи на значний дослідницький інтерес до обраної теми, питання освіти не втрачає своєї актуальності й безперечно поповнюється та розвивається. Особливої актуальності воно набуває за сучасних інтеграційних процесів в Україні.

Аналіз наукового доробку. Дослідженню тематики, що аналізується в науковій статті, присвячена значна кількість наукових та методичних публікацій. Помітними, змістовними й корисними є роботи вітчизняних дослідників, зокрема, В.Андрущенко, І.Бойченка, В.Вікторова, В.Лугового, І.Зязюна, В.Кременя, М.Михальченка, І.Надольного, В.Огнев'юка, В.Пазенка, Т.Розової, В.Скотного та ін.

Водночас існує низка проблем, які не мають достатнього висвітлення. Потребують більш глибокого обґрунтування питання демократизації як закономірності модернізації сучасної освіти, зокрема державного управління в контексті інтеграції освіти України в міжнародний європейський контекст.

Мета статті - розглянути сучасний стан системи освіти України проаналізувати особливості розгортання демократичних процесів у системі освіти, аналізі їх впливу на модернізаційні процеси, що в ній відбуваються.

Виклад основного матеріалу. На зламі тисячоліть відбувається багато змін в усіх сферах життєдіяльності суспільства, спостерігається процес переходу від одного якісного його стану до іншого, в якому знання будуть основним ресурсом, що забезпечить поступальний розвиток суспільства і реальну конкурентоспроможність країни.

У сучасному світі, який ввійшов у третє тисячоліття, розвиток України визначається у загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури. Інтеграційний процес на відповідний напрям полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширені власних культурних і науково-технічних здобутків ЄС. У кінцевому результаті такі кроки призведуть до підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища.

Розгалужена освітня інфраструктура є однією з найбільш важливих рушійних сил розвитку та модернізації суспільства. Більше того, формування суспільства, заснованого на знаннях, набуває все більшого значення не тільки для розвитку економіки, а й для просування демократичних процесів та боротьби з соціальним роз'єднанням [1, ст. 52]. Темп розвитку сучасного суспільства, що постійно зростає, вимагає постійного оновлення знань, у зв'язку з чим кожній людині повинна бути надана можливість набувати нових знань у кожний період його життя.

Реалізація європейського вибору України передбачає необхідність демократичних перетворень в усіх галузях суспільного життя. Успішність демократичного поступу країни залежатиме від того, як ці перетворення будуть відбуватися в кожній сфері діяльності, і як вони вплинуть на кожного громадянина, а також від того, як усі члени суспільства усвідомлять принципи та інституції демократії.

Процеси інтеграції в сучасному світі охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності. Освіта в цілому не може стояти осторонь, поза межами європейської інтеграції. Адже, в Україні, як і інших країнах, освіта визначена однією з провідних галузей розвитку суспільства.

На сучасному етапі система освіти України перебуває в умовах реорганізації та пошуку свого місця в новому правовому демократичному

суспільстві нашої держави та світовому освітньому просторі. Перед системою освіти постає необхідність пошуку нових та модернізації існуючих підходів до організації освітнього процесу.

Освіта постає вкрай важливим, дієвим важелем радикального інтелектуального повороту у бік демократії та створення інститутів громадянського суспільства, формування у молоді спротиву щодо її залучення до недемократичних способів розв'язання проблем. Здобуваючи освіту, юнацтво завдяки їй має усвідомлювати, що громадянське суспільство й демократія – це не лише свобода, а й помножена на свободу відповідальність [3]. Становлення політичної і правової культури передбачає освоєння цінностей національної освіти та культури, формування відповідальної громадянської позиції. Саме через освіту йде цілеспрямований процес соціалізації індивіда, його становлення особистістю, громадянином.

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останні двадцять років у європейських країнах і пов'язані з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів. Європейські країни сьогодні розпочали ґрунтовну дискусію навколо того, як озброїти людину необхідними вміннями та знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Для системи освіти глобалізація означає інтенсивний обмін світовим досвідом і його впровадження, розвиток на цій основі творчої активності педагога, демократизації організації та управління навчально-виховним процесом відповідно до найбільш досконалих зразків.

Демократія й освіта є життєво важливими складовими будь-якого суспільства.

Освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, та економічного розвитку суспільства, нації, держави [2]. Розбудовуючи освіту, держава інвестує власне майбутнє, бо сьогодні саме освіта формує особистість нації, спрямовує розвиток її культури і надає можливості для забезпечення рівноправних шансів у житті для кожної людини.

Освіта – об'єктивна необхідність людського буття. Як найважливіший інститут соціалізації особистості освіта, практично, у всі періоди розвитку людської цивілізації була направлена на розвиток особистості, її творчих здібностей, естетичного світосприйняття та етичного відношення до діяльності, формування духовної людини.

Демократизація освіти — одне з ключових положень нового часу. Це галузь вирішення багатьох проблем, що постали перед українським суспільством. Це тривалий і болючий процес перетворень із метою нормалізації відносин між суспільством, державою і навчальними

зкладами, між керівництвом усіх рангів й педагогами, між педагогами й учнями та студентами, між самими учнями та студентами [2].

Метою демократичної освіти є виховання громадян з незалежним, допитливим і аналітичним світоглядом, проте глибоко обізнаних з правилами і практикою демократії.

Розглядаючи демократизацію освіти як фундаментальну ідею її подальшого розвитку, необхідно орієнтуватися на сутнісні ознаки системи освіти демократичного типу [4, ст. 51]:

- рівність членів суспільства перед освітою, тобто її доступність незалежно від соціального стану, статі, національної, релігійної, расової приналежності;
- децентралізація шкільної системи, що означає, зокрема, право місцевих органів розпоряджатися фінансами і відбирати педагогічні кадри;
- відкритість системи, що трактується як наступність всіх її ступенів;
- право батьків та учнів на вибір навчального закладу;
- організація навчального процесу, при якій формується людина, здатна вільно, творчо мислити і працювати.

Демократизація освіти України необхідна для виховання успішного молодого покоління в нових соціально-економічних умовах. Тому, вищі навчальні заклади України ставлять за мету навчання і виховання нового покоління молодих людей, які стануть лідерами демократичних змін в країні і допоможуть відродити старі традиції і реалізувати нові демократичні та гуманітарні ідеї і цінності в українському суспільстві.

Головними напрямками демократизації освіти є: розробка механізмів інтенсифікації розвитку освіти з метою переходу до ринкових відносин; впровадження передових технологій; проведення ефективної інноваційної політики [1, ст. 67]. Демократизації освіти сприяє впровадження електронних засобів одержання знань як складової частини її модернізації. Залучення громадськості до розв'язання основних проблем освіти полегшує цей процес.

Демократія повинна торкнутися всіх сфер освіти, в тому числі й державного управління. Демократичні підходи до державного управління в освітній галузі в Україні здійснювалися поступово – з прийняттям низки законодавчих актів, зокрема, базового Закону України "Про освіту" (1991, 1996 рр.), а також законів стосовно основних ланок освіти, починаючи від дошкільної і завершуючи вищою освітою, Державної національної програми "Освіта" ("Україна XXI століття") (1993 р.), Національної доктрини розвитку освіти України (2002 р.) [4, ст. 52].

У Європейських країнах реформування вищої освіти здійснюється давно і системно. Цьому сприяв демократичний лад цих країн і демократія в освіті. Але в різних країнах результати інституційного втілення нової парадигми освіти різні. Україна поступово засвоює міжнародні здобутки в

галузі демократизації системи управління загальноосвітніми навчальними закладами. Проте існують певні перешкоди на шляху демократичних реформ у системі управління загальноосвітніми закладами [1, ст. 120]:

- відсутність законодавчо закріплених механізмів взаємодії державних і громадських організацій з метою урегулювання їх відносин та розвитку державно-громадського управління освітою;
- недостатня нормативно-правова база самоврядування;
- пасивність значної частини населення та низький рівень розвитку громадянського суспільства;
- скрутне фінансово-економічне становище освітянської галузі;
- недостатня кількість пропозицій відносно шляхів модернізації управлінської системи.

Тому в подальшому є перспективи щодо досліджень окресленої проблематики в нормативно-правовому полі.

Сучасна модернізація у системі державного управління загальноосвітніми навчальними закладами України відбувається під впливом глобальних освітніх змін. Тому невід'ємною умовою її розвитку та вдосконалення є повномасштабне вивчення закордонного реформаційного досвіду та наукове обґрунтування його запровадження.

Отже, основні зусилля органів державного управління освітою та організацій громадянського суспільства у галузі реформування освіти спрямовані на:

- підвищення якості української освіти відповідно до європейських стандартів, де національні інтереси повинні гармонійно поєднуватися із міжнародними та зміцнювати одне одного;
- створення сприятливих умов для ефективної роботи закладів освіти та посилення суспільного контролю за виконанням чинного законодавства у системі сучасної освіти;
- внесення нових пропозицій відносно реформування підходів та методів у роботі її структур.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновків, що поняття "демократія" в контексті освіти, ми розуміємо як надання повноважень усім учасникам навчально-виховного процесу колегіально приймати і виконувати рішення, сприймати отриманий результат як заслужений.

Розвиток демократичних процесів в освіті не тільки спричинений необхідністю її інтеграцію у світовий освітній простір, загальною тенденцією демократизації суспільного життя в Україні і світі, але й вагомим чинником, що забезпечує цю інтеграцію.

Таким чином, інтеграція та демократизація освіти виступають як важливі чинники, як сучасні інструменти розвитку освіти в Україні. Обидва ці чинники є взаємообумовленими, спираються, передбачають і взаємодоповнюють один одного. Немає сумнівів, що інтеграція системи

освіти України у світовий простір та демократизація її внутрішньої та зовнішньої діяльності, дозволить піднести рівень системи освіти України на рубежі сучасних міжнародних вимог, створити умови для розвитку особистості і тим самим забезпечити прогресивний поступ, цілеспрямоване та впевнене приєднання України до лав розвинених країн Європи та світу.

Висновок. Отже, у XXI столітті і новому тисячолітті проблеми освіти стають пріоритетними в усьому світі, вони визначають майбутнє кожної країни окремо і планети в цілому. Тенденції розвитку сучасної освіти виводять на необхідність пошуку нових підходів до навчання, мислити і діяти в нових умовах, тому демократизація є необхідним елементом, що веде освіту в майбутнє, – до нового способу мислення і нового стилю життя майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Бойченко М. А. Реформування управління загальною середньою освітою: досвід США : монографія / М. А. Бойченко. – Суми : Видавництво Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. – 180 с.
2. Демократизація освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timo.com.ua/wiki/index.php/>
3. Лебідь Є. Державно-громадський тип управління освітою: європейський досвід та українські реалії Є. Лебідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europexxi.kiev.ua>
4. Яцейко М. Г. Демократизація управління в системі вищої освіти: становлення та розвиток / Яцейко М. Г. // Вища освіта України. – 2007. – №1. – С.50–59.

References

1. Bojchenko M. A. Reformuvannya upravlinnya zagal'noyu seredn'oyu osvitoyu: dosvid SShA : monografiya / M. A. Bojchenko. – Sumy` : Vy'davny`cztvo SumDPU im. A. S. Makarenka, 2009. – 180 s.
2. Demokraty`zaciya osvity` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://www.timo.com.ua/wiki/index.php/>
3. Lebid` Ye. Derzhavno-gromads`ky`j ty`p upravlinnya osvitoyu: yevropejs`ky`j dosvid ta ukrayins`ki realiyi Ye. Lebid` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://www.europexxi.kiev.ua>
4. Yacejko M. G. Demokraty`zaciya upravlinnya v sy`stemi vy`shhoyi osvity` : stanovlennya ta rozvy`tok / Yacejko M. G. // Vy`shha osvita Ukrayiny`. – 2007. – #1. – S.50–59.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор